

עוד בענין אינה ראויה לשבעה – ע' שער המלך לולב ת, א; מנחת חינוך י, ג; שפת אמת והערות במסכת סוכה; ובמובא לעיל ז.

(ע"ב) 'ומיחל ושותה מיד'. רש"י מפרש: מחלל המעשר – שני שקרא לו שם. [ולא התיירו לו לשתות ולסמוך על 'ברירה' הואיל ויכול לתקנו באמירה. ומבואר ברש"י בחולין (יד. ד"ה מיחל) שהחילול חל גם אם ננקוט 'אין ברירה'. ע"ע חזון איש דמאי ט, ט; אור גדול ח"ב ט ד"ה ובוה]. והתוס' ושאר ראשונים חלקו על פי המבואר בכמה מקומות שאי אפשר לחלל את המעשר בטרם הפרישו או קבע לו מקום (וכן פסק הרמב"ם מעשר שני ד, יז). ולכן פרשו 'מיחל' – מתחיל. או: מוהל במים [וי"ג: 'מוהל'], כלומר שותה שתיית קבע דרך מזיגה.

ויש שפרשו דברי רש"י שמדובר שקבע לו מקום למעשר, בדרומו או בצפונו – לכן יכול לחללו (עפ"י ריב"א בתו"י יומא נז).

ונראה לכאורה שמי שברך בטעות על חילול מעשר שני ועדיין לא הפרישו ולא קבע לו מקום, הרי זו ברכה לבטלה וצריך לחזור ולברך שוב לאחר שיפריש המעשר (עפ"י שבט הלוי ח"ט א, ג).

דף כד

'אמר לך רבי מאיר מיתה שכיחא בקיעת הנוד לא שכיחא, אפשר דמסר ליה לשומר'. ואם תאמר, כיון שחושש למיתה מדוע לא נחוש שמא ימות עד שלא יפריש ונמצא שותה טבלים למפרע? יש מי שתירץ שאין חוששים למיתה פתאומית ממש וכשמרגיש שהולך למות יכול לצוות לשליח שהוא יפריש (ע' עלה יונה עמ' רכד, בשם הר"ב קונשטט זצ"ל).

ושמא אפשר לומר שלא חשש רבי מאיר למיתה לזמן מועט כזה אלא בכגון קושר בהמה להיות דופן לסוכתו, שפעמים מתמשך הדבר ימים רבים, וגם אולי שם חשש מיתה גדול יותר מפאת עשייתה כדופן, מה שאין כן בלוקח יין, שכשיגיע למקום כלים טהורים או לאחר השבת, יפריש מיד מעשרותיו. וצ"ב (וע"ע במובא בגטין כח).

בישוב פסקי הרמב"ם בענין חשש למיתה – ע' לחם משנה נזירות א; שער המלך סוכה ד, טז; בהגר"א או"ח שסב, ה; אגרות משה חו"מ ח"א ז; הערות במסכת סוכה.

על 'תנאי' ו'ברירה' – ע' במובא ביומא נז.

'אלא מעתה לרבי מאיר תטמא משום גולל... אלא אמר רב אחא בר יעקב קסבר רבי מאיר כל מחיצה שעומדת ברוח אינה מחיצה'. יש לעיין מה דעת אביי ורבי זירא שבארו טעמו של רבי מאיר שמא תמות או תברח, ואם כן מדוע מטהר משום גולל [ולא משמע שכוונת הגמרא להגיה בדברי אביי ור"ז, לומר שלא באו לפרש דברי רבי מאיר אלא לבאר שאף לרבי יהודה אין התר אלא בקשור או בפיל, שאין שם חשש בריחה או מיתה].

ונראה שר"ז ואביי סוברים לחלק בין דופן ומחיצה לגולל, ומילי מילי קתני, שכיון שצריך שיחול עליו שם 'גולל' – אין בעל חיים בכלל זה, אבל לענין דופן שאין הדין חל על הדופן אלא על האויר שהוא חלוק מהאויר שמבחוץ, אף בע"ח חוצץ כי סוף סוף מפריד האוירים (עפ"י חזון איש ק, כ).

(ע"ב) 'זהא קאזיל ואתי'. יש אומרים שאין נדנוד הדופן פוסל אלא אם הרוח מפזרת את הענפים באופן שמתרחקים זה מזה שלשה טפחים, ובאותה שעה בטלה המחיצה, הלכך פסול אף בשעה שהם נחים ושקטים ומחיצתם שלמה, כי מחיצה זו עראית שאינה עומדת ברוח. אבל הנדנוד עצמו אינו פוסל כיון שהמחיצה עומדת על מכונה. והוא הדין לענין שאר דיני מחיצות, לחי קורה וצורת הפתח (עפ"י קרית ספר סוכה ד. וכן נקט בחזון איש א"ח ע"ו ועוד. ובכף החיים (תרל"ג-ע"ג) משמע שנדנוד המחיצה בשלשה טפחים פוסל). ואולם יש חולקים וסוברים שכל שהמחיצה נעה הנה והנה פסולה (עפ"י משכנות יעקב כ"ג ועוד). וכן צידד בשו"ת אגרות משה (או"ח ח"ה מ"ב) להחמיר לכתחילה ביריעות שאינן קשורות מלמטה ומתנדנדות הרבה, אפילו פחות משלשה טפחים, אבל בקשורות מותר. וכן נדנוד מועט מסתבר שאינו כלום. והגרשו"א (מובא בהליכות שלמה סוכות ז, א) נקט עפ"י משמעות דברי הראשונים והפוסקים, לפסול כל שהדפנות נדות ממקומן אפילו מעט, כיון שאותו מקום שהיה מוקף דופן, כשנדה המחיצה פנימה הריהו עתה מחוץ לסוכה, וכאילו בטלה הדופן מאותו מקום ושוב חזרה.

*

'מצות סוכה הלא ענינה הוא שמירה (וכן אמרו בתפילה 'ז'פרוס עלינו סוכת שלומך... ובצל כנפיך תסתירנו'). ומפורש בתיקוני זהר דסוכה היא בחינת תיבת נח, דהיינו בחינת השמירה. היושב בסוכה ומתכוין לחשוב ולהרגיש בתורה ויראת שמים, לבלי הנח מקום ליצר הרע, ימצא בעצמו קצת בחינה של 'שערים סגורים בפני הטומאה'. ואמרו ז"ל 'תשבו כעין תדור' – שיכניס גם כל עניני הגשמיות שלו בסוכה, כי בסוכה הוא המצב המיוחד שגם העסקים בגשמיות יהיו באים מכח רוחני ממש, ויתוקנו גם הם. ואדרבא אסור לאכול חוץ לסוכה, שהסוכה מסוגלת ביותר לעלות בה אל הנקודה הרמה של אכילה לשם שמים' (מתוך מכתב מאליהו ח"א עמ' 268).

דף כה

'שלוחי מצוה פטורין מן הסוכה'. דין זה נובע מההלכה הכללית של 'העוסק במצוה פטור מן המצוה' כמבואר בגמרא.

ופרש רש"י: 'שלוחי מצוה' – 'הולכי בדרך מצוה, כגון ללמוד תורה ולהקביל פני רבו ולפדות שבויים'. מבואר בדברי רש"י שגם הליכה ללימוד נחשבת לעיסוק במצוה הפוטר מן המצוה. וכבר תמהו המפרשים הרי הלומד תורה אינו נפטר בכך מן המצוות, כל שאי אפשר לעשותן על ידי אחרים וזמנן עובר, כמבואר בגמרא במסכת מועד-קטן (ט). ואם כן מדוע הולך ללמוד תורה נפטר משיבה בסוכה? לגוף הדבר שהעוסק בתורה חייב להפסיק מלימודו לצורך מצוה עוברת שאינה נעשית ע"י אחרים, מצינו שני טעמים; –

א. כיון שתלמוד תורה הוא מן הדברים שאין להם שיעור, ואין קץ ותכלה לחובת הלימוד, שלא כשאר מצוות הקצובות ומוגבלות למקומן ושעתן, כיון שכך, מעצם חובת תלמוד תורה מובן שא"א לו לדחות שאר מצוות, שאם כן לחנם נתנו המצוות, שאין פנאי לקיימן. על כרחך לומר שחיוב ת"ת מעיקרו אינו חל אלא בכל זמן פנוי, ולא בעת קיום מצוה. ומובן לפי זה שהעוסק במצוה אינו בגדר 'אנוס' מללמוד באותה שעה, אין המצוה 'דוחה' את הלימוד אלא מעיקרא אין עליו או חיוב לימוד.

א. שנינו: העושה סוכתו בראש העגלה או בראש הספינה – כשרה ועולים לה ביום טוב. כן היא דעת רבי עקיבא. רבן גמליאל פוסל. ופרשו מחלוקתם בסוכה שבספינה, בעומדת ברוח מצויה של יבשה אבל לא ברוח מצויה של ים שהיא רוח שאינה מצויה דיבשה; רבי עקיבא סבר סוכה דירת עראי בעינן וכיון שעומדת ברוח מצויה דיבשה – כשרה, ורבן גמליאל סבר סוכה דירת קבע בעינן.

א. לדעת רבנו תם (מובא בתוס' ז' וכו"נ בר"ן) לא נחלקו אלא בספינה אבל בראש העגלה כשרה. והתוס' (כא: כג.) גורסים מחלוקתם גם בראש העגלה, ומשום שהיא מיטלטלת ואינה קבועה אינה 'קבע'.

ב. הפרי-מגדים (תרכח א"א סק"ד) צדד שמא אין להכשיר סוכה בעגלה אלא כשהיא עומדת אבל כשהיא נעה אין עליה שם דירה ואינה כשרה לישב בה. ולפי זה הוא הדין לסוכה על גבי מכונית נוסעת (עפ"י הערות במסכת סוכה).

ובספר בכורי יעקב השיג על הפרי-מגדים. וכן הסכים בשער הציזון (אות יא). וכן נקט בהר צבי להכשיר, וכן נקט הגרשו"א (בחדושי כת"י, מובא בהלי"ש) לעיקר. והביא שכבר מפורש כן במאירי.

ב. סוכה שבראש האילן או על גבי בהמה – כשרה ואין עולים לה ביום טוב מגזרת חכמים שלא לעלות באילן או על בהמה בשבת וביו"ט. ואפילו דופן אחת בלבד בנויה באילן ושתי דפנות על הקרקע – אין עולים לה, כיון שאילו יינטל האילן אינה עומדת בפני עצמה, אבל שלש בידי אדם ואחת באילן, הואיל ויכולה לעמוד בפני עצמה ללא האילן – כשרה (וה"ה כששתי דפנות מקבילות נסמכות על הקרקע ודופן האמצעיית באילן, והסכך נסמך על הדפנות שבקרקע. ר"ן). כן שנו במשנתנו וכדברי רבי מאיר, אבל רבי יהודה בברייתא פוסל (חג הסוכת תעשה לך שבעת ימים – סוכה שאינה ראויה לשבעה לא שמה סוכה. ורבי מאיר סובר כיון שמהתורה ראויה לשבעה כשרה).

א. מדובר באילן עב וחזק, שאינו נע ונד ברוח מצויה (א"ז).

ב. הרמב"ם והשלחן ערוך פוסקים כסתם משנתנו. ויש פוסקים כרבי יהודה לפסול (ע"ן בשם רי"צ"ג). ולדבריו פסולה היא מדין תורה (עפ"י רישב"א. ולשון הרא"ה: 'כמדאורייתא דמיא').

דפים כג – כד

מב. א. האם בהמה יכולה לשמש כדופן, כמחיצה, כלחי, כפס לביראות וכגולל?

ב. האם נוד נפוח יכול לשמש כמחיצה?

א. עשאה לבהמה דופן לסוכה, לחי למבוי, פסין לביראות, גולל לקבר – רבי מאיר פוסל ורבי יהודה מכשיר. נחלקו אמוראים בטעמו של ר"מ; –

רבי זירא אמר: גזרה שמא תברח. ולפי זה אפשר בקשורה [וכשהיא מתוחה בתבלים בענין שאינה יכולה לרבוץ ולמעט השיעור]. ואביי אמר: גזרה שמא תמות ותתכווץ ותיפחת מכשיעור. ואפילו אם קשורה מלמעלה חוששים שמא תתכווץ מעט מהשיעור ולא ישים לב. ולבסוף הסיק רב אחא בר יעקב שסבר רבי מאיר כל מחיצה שעומדת ברוח [וללשון אחרת: שאינה עשויה בידי אדם] – אינה מחיצה (שעיקר עמידתה דבר שאין בו ממש), ואף לקולא. ולפיכך מטהר רבי מאיר משום 'גולל'.

הלכה כרבי יהודה שהבהמה יכולה להעשות דופן ומחיצה וכו'. (ראשונים). ומשמע מדברי הרמב"ם והטור שאין להתיר אלא בקשורה אבל בלאו הכי אינה מהוה מחיצה מפני שהולכת ונדה מעצמה (כן דקדק בשער המלך סוכה ד, טו. וע"ע רבנו יהונתן עירובין טו).

ע"ע בעירובין טו אודות לחי וקורה באדם ובבע"ח.

ב. מחיצה העשויה על ידי נוד נפוח; לדברי רבי יהודה כשרה ולדברי רבי מאיר תלוי הדבר בשתי הלשונות בדברי רב אחא בר יעקב; אם כל מחיצה העומדת ברוח אינה מחיצה, הרי גם זו עומדת ברוח. ואם משום שאינה עשויה בידי אדם (כלומר שאדם אינו יכול לעשותה, כגון בע"ח. עפ"י תוס' עירובין טו. וע' שפת אמת) – זו עשויה בידי אדם וכשרה. להלכה מחיצה זו כשרה, כנ"ל.

מג. האם חוששים למיתה אם לאו?

לדברי אב"י, רבי מאיר חושש למיתה [ולכך אין עושים בהמה דופן כאמור] ורבי יהודה אינו חושש, מלבד ביוכ"פ חושש ר"י שמא תמות אשת הכהן הגדול – מעלה עשו בכפרה. [וחכמים (ריש יומא) חולקים וסוברים שאין מתקינים לו אשה אחרת, שאין חוששים למיתה. ודוקא לזמן מועט, אבל לזמן מרובה אפשר שחוששים, וכן משמע מסתם משנה ביבמות. עפ"י תוס' כאן וביבמות יח וגטין כח; רא"ש נדרים ג: ועוד. ותו"י יומא יג. שתלוי הדבר במחלוקת]. לדברי רבי זירא (וכן לרב אחא בר יעקב) אף רבי מאיר אינו חושש למיתה. א. לפי הסוגיא במקום אחר, לדעת רבי יהודה חוששים לבקיעת הנוד וכל שכן למיתה, וכן סובר תנא ד'הרי זה גיטך שעה אחת קודם מיתתי'. [ואעפ"י כ' מכשיר כאן באופן שקשורה מלמעלה שאף אם תמות לא תיפול. ואינו חושש שמא יעמידנה בפחות משלשה סמוך לסכך ותתכוון מכשיעור ולא ישים לב. עפ"י ריטב"א]. ויש אומרים שכן פוסק הרמב"ם להלכה, לחוש למיתה (עבהג"א שסב, ה). ויש ראשונים שכתבו שאין חוששים למיתה (עפ"י בעל המאור וספר יראים השלם תכא, מובא במג"א תרל סקי"ח). ולזמן מרובה יש אומרים לחוש למיתה, כנ"ל. וכן יש אומרים לחוש בחולה (ע' חרושים ובאורים יומא יג). ב. יש אומרים שבמקום שאין צורך ודחק, יש לחוש למיתה לר' מאיר (ערמב"ן ורשב"א יבמות יח.). ג. יש אומרים שאף לרבי זירא אפשר חוששים למיתה במקום איסור [עכ"פ לזמן מרובה], ורק במקום ביטול מצוה אמר שאין לחוש (ע' שער המלך סוכה ד, טז).

דין הלוקח יין מבין הכותים ודיני 'ברירה' – נתבאר ביומא נו.
כתיבת גט על דבר שיש בו רוח חיים – בגטין כא.

דפים כד – כה

מד. העושה סוכתו בין האילנות והאילנות דפנות לה – מהו? ומה דין האילנות לענין מחיצות שבת?

שנינו: העושה סוכתו בין האילנות והאילנות דפנות לה – כשרה. ודוקא כשאין הרוח מוליכתם ומביאתם, כגון בקשים או כשמקבע נוף האילן בהוצא ודפנא [ואין גזורים שמא יבוא להשתמש באילן]. וכן הדין לענין מחיצות שבת; אילנות או שיבולים גבוהים משמשים כמחיצה באופן זה שאינם נעים ברוח [ואע"פ שלא נטעום מלכתחילה לשם מחיצה. כן מסקנת הסוגיא בעירובין טו].
א. דפנות סוכה שהרוח מנידתן – פסולות. ואולם אם בנה הסוכה במקום מוקף מחיצות שאין שם רוח – דעת הלכות-קטנות (ח"ב נ, מובא בבאר היטב תרל סקי"י) להכשיר. והמגן-אברהם (שם סקי"ז) ועוד אחרונים פוסלים. וכן נקט המשנה-ברורה (תרל ס"ק מט). וע"ע חו"א נב, יד.